

УДК 342.1

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2022.05.76>

САНКЦІЇ У МІЖНАРОДНОМУ СПОРТІ ЯК ІНСТРУМЕНТ РЕАГУВАННЯ НА МІЖНАРОДНО-ПРОТИПРАВНІ ДІЯННЯ: ДОСВІД ЗАСТОСУВАННЯ ТА ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ЮРИДИЧНОЇ ПРИРОДИ¹

Завгородня В.М.,

кандидат юридичних наук, доцент, завідувачка кафедри міжнародного, європейського права та порівняльного правознавства Сумського державного університету, ORCID:<https://orcid.org/0000-0001-8354-1336>

Чернявський А.Л.,

кандидат юридичних наук, доцент, завідувачка кафедри міжнародного, європейського права та порівняльного правознавства Сумського державного університету, ORCID:<https://orcid.org/0000-0002-2137-5042>

Завгородня В.М., Чернявський А.Л. Санкції у міжнародному спорті як інструмент реагування на міжнародно-протиправні діяння: досвід застосування та теоретичні проблеми визначення юридичної природи.

Міжнародний спорт є невід'ємною частиною міжнародних відносин. Через важелі міжнародного спорту може застосовуватися політичний тиск, дипломатичний вплив і безпосередньо санкції до порушників міжнародного правопорядку, в першу чергу, в сфері прав людини, забезпечення миру і глобальної безпеки. Особливої актуальності проблематика застосування санкцій у міжнародному спорті, порядку їх застосування, ефективності і доцільності, співвідношення в цьому контексті заходів, здійснюваних державами, міжнародними організаціями і міжнародними спортивними (неурядовими) організаціями, можливості консолідації зусиль різних акторів тощо, набули після початку широкомасштабної російської агресії проти України.

Дослідження присвячене вивченню досвіду використання санкцій у міжнародному спорті як інструменту реагування на серйозні міжнародно-протиправні діяння, механізмів їх впровадження та з'ясуванню юридичної природи цих заходів. Проведено розмежування між різними видами обмежувальних заходів, які можуть бути використані у міжнародному спорті. По-перше, це колективні санкції, які застосовуються на підставі формально-обов'язкових норм міжнародного права і є заходами міжнародно-правової відповідальності. До цієї групи належать заходи, передбачені Міжнародною конвенцією проти апартеїду в спорті та резолюціями Ради Безпеки ООН, ухваленими на основі глави VII

Статуту ООН (Дії щодо загрози миру, порушення миру і актів агресії). По-друге, це індивідуальні заходи, що реалізуються окремими державами у формі розриву спортивних контактів, бойкотів спортивних змагань, інших заходів політичного впливу, які за своєю природою є реторсіями, тобто, правомірними заходами у відповідь на міжнародно-протиправне діяння. По-третє, виділені санкції, які є засобами впливу з боку міжнародних спортивних організацій – МОК, різноманітних спортивних федерацій та асоціацій. Останні можуть бути реакцією як на порушення спортивних правил, так і міжнародних правопорушень (Internationally Wrongful Acts – у розумінні Статей про відповідальність держав за міжнародно-протиправні діяння).

Ключові слова: міжнародний спорт, санкції, реторсії, міжнародно-протиправне діяння, міжнародна відповідальність держав

Zavhorodnia V.M., Cherniavskiy A.L. Sanctions in international sports as a tool for responding to internationally wrongful acts: application and theoretical problems of the legal nature determination.

International sports are an integral part of international relations. Through the levers of international sports, political pressure, diplomatic influence, and direct sanctions can be applied to violators of the international legal order, primarily in human rights protection, ensuring peace and global security. The issue of the application of sanctions in international sports, the order of their application, efficiency and expediency, the correlation in this context of measures implemented by states, international organizations, and international

¹ Робота виконана в рамках проєкту № БФ/1-2022 відповідно до угоди № БФ/24-2021 «Економічно-правові засади медичної реформи, реформування системи менеджменту спорту».

sports (non-governmental) organizations, the possibility of consolidating the efforts of various actors, etc., became especially relevant after the beginning of the large-scale Russian aggression against of Ukraine.

The study is devoted to investigating the experience of using sanctions in international sports as a tool for responding to internationally wrongful acts, the mechanisms of their implementation, and clarifying the legal nature of these measures. A distinction is made between different types of restrictive measures that can be used in international sports. First, these are collective sanctions based on formally binding norms of international law and are measures of international responsibility. This group includes the measures provided by the International Convention against Apartheid in Sports, and the resolutions of the UN Security Council set out the UN Security Council's powers to maintain peace (Chapter VII of the UN Charter – Action with Respect to Threats to the Peace, Breaches of the Peace, and Acts of Aggression). Secondly, these are individual measures implemented by individual states in the form of severing sports contacts, boycotts of sports competitions, and other actions of political influence, which by their nature are retorsions that are legitimate measures in response to an internationally wrongful act. Thirdly, sanctions are highlighted, which are means of influence on the part of international sports organizations – the IOC, various sports federations, and associations. The latter can be a reaction to both violations of sports rules and internationally wrongful acts.

Key words: international sports, sanctions, retorsion, internationally wrongful act, international responsibility of states

Постановка проблеми. Міжнародний спорт є однією з важливих форм взаємодії і комунікації між народами, і природньо, він не може бути абсолютно відокремленим ні від функціонування системи міжнародних відносин, ні від політичної діяльності держав. Як слушно зазначає Т. Акуленко, крім реалізації своїх безпосередніх функцій – оздоровчої, виховної, підготовчої, емоційно-видовищної, комунікаційної, змагальної – спорт виступає значним економічним, політичним, інтеграційним та іміджевим чинником на державному, міжнародному та глобальному рівнях [1, с. 153]. Більше того, міжнародний спорт не може існувати поза межами регулювання системи правових норм, що визначають основи цивілізованої міжнародної взаємодії, як на рівні держав та міжнародних міжурядових організацій, так і на рівні приватних акторів, підпорядкованих різним національним юрисдикціям. Відтак, порушення такої впорядкованої взаємодії з необхідністю зачіпає відносини

у царині міжнародного спорту. Через важелі міжнародного спорту може застосовуватися політичний тиск, дипломатичний вплив і безпосередньо санкції до порушників міжнародного правопорядку, в першу чергу, в сфері прав людини, забезпечення миру і глобальної безпеки.

Стан опрацювання проблематики. Окреслені питання є малодослідженими у вітчизняній науці. Лише окремі вчені торкаються спортивних санкцій, розглядаючи їх в більш загальному політичному контексті (В. Пахіль [2], Ю. Седляр [3], Л. Стрельбіцька [4] та інші) або ж у розрізі заходів, які застосовуються у відповідь на порушення власне спортивних правил, наприклад, застосування допінгу спортсменами (Т. Акуленко [5], А. Славко [6], В. Петрова та Є. Попко [7]). З іншого боку, зарубіжні дослідники обговорюють правову природу і ефективність застосування спортивних ембарго та інших заходів впливу ще з 20-х років минулого століття (наприклад, Д. Мітрані [8]) в зв'язку з першим в історії прецедентом заборони Міжнародним олімпійським комітетом (МОК) Австрії, Болгарії, Туреччині, Угорщині та Німеччині брати участь у Літніх іграх 1920 року в Антверпені через їхню роль у розв'язуванні Першої світової війни [9] і низкою наступних заходів, що в різні роки застосовувалися до держав за серйозні порушення норм і принципів міжнародного права. Зазначену проблематику аналізували, зокрема, С. Алаві [10], Дж. Нафзігер [11], Р. Елдерман та К. Янг [12], М. Дімітроу [13]. Особливої гостроти дискусії щодо природи санкцій у міжнародному спорті, порядку їх застосування, ефективності і доцільності, співвідношення в цьому контексті заходів, здійснюваних державами, міжнародними організаціями і міжнародними спортивними (неурядовими) організаціями, можливості консолідації зусиль різних акторів тощо, набули після початку широкомасштабної російської агресії проти України.

Метою цієї статті є вивчення досвіду використання санкцій у міжнародному спорті як інструменту реагування на серйозні міжнародно-протиправні діяння та з'ясування юридичної природи цих заходів.

Виклад основного матеріалу. Як уже зазначалося, застосування санкцій у міжнародному спорті як засобів політичного впливу та, – з певними застереженнями, про які буде сказано далі, – як форми міжнародної відповідальності, має історію тривалістю понад сто років. Початок цій практиці поклало згадане рішення МОК щодо заборони брати участь в Олімпіаді 1920 року командам держав, переможених у Першій світовій війні. Питання щодо того, чи дійсно винятково ці держави були винні у розв'язанні Великої війни в Європі і чи справедливо було покладати подібні обмеження на країни, в яких

уже були створені на той час нові уряди, виходить за межі цього дослідження. Однак очевидним є факт, що в цьому рішенні МОК втілюється не лише ствердження перемоги Антанти над Четверним Союзом, але й загальне засудження агресивної війни з боку міжнародного співтовариства. На Ігри не були запрошені і спортсмени з радянської Росії.

У 1924 році на чергових Літніх іграх в Парижі заборона на участь була збережена для Німеччини, решті ж країн-колишніх союзників було дозволено долучитися до змагань. У 1948 році на Олімпіаді в Лондоні Німеччина та Японія так само не були допущені до Ігор через їхню роль уже в Другій світовій війні [14].

У 1964 році від Олімпійських ігор в Токіо була відсторонена Південно-Африканська Республіка. Цього разу підстава мала принципово інший характер, не пов'язаний з агресією чи воєнними злочинами. Загальні тенденції розвитку міжнародних стандартів захисту прав людини після Другої світової війни не могли не вплинути на ситуацію у міжнародному спорті. Відтак, і расистський режим апартеїду не міг бути проігнорований МОК. Відповідно до принципів апартеїду південноафриканські спортсмени були розділені на команди за расою. Національний олімпійський комітет ПАР визнавав лише спортсменів з білим кольором шкіри, виключивши в такий спосіб більшість населення країни з олімпійського руху через расові ознаки. Вболівальники на спортивних змаганнях у Південній Африці були розділені по секторам залежно від кольору шкіри, а деякі спортивні майданчики взагалі були заборонені до відвідування темношкірими глядачами. Професорка Університету Пенсільванії М. Сайкс відзначає, що білі спортсмени мали чудові умови, достатньо часу та ресурсів для тренувань, тоді як темношкірі не мали таких можливостей взагалі. Майже за жодних обставин спортсмени різних рас не змагалися разом, і лише білі південноафриканці могли кинути виклик найкращим спортсменам світу на значущих міжнародних змаганнях [15].

На конференції 1963 року в Баден-Бадені (ФРН) члени МОК проголосували за скасування можливості команді ПАР брати участь в Іграх, якщо НОК ПАР і в подальшому буде підтримувати урядову політику апартеїду й не скасує сегрегаційні підходи і обмеження щодо спортсменів та вболівальників. Однак, НОК ПАР не змінив свою позицію і, відповідно, через рік заборона була ведена в дію. Спробам відновити участь ПАР у міжнародних спортивних змаганнях протистояла створена у 1966 році 32-ма африканськими країнами Вища рада спорту Африки (Supreme Council for Sport in Africa – SCSA). Завдяки послідовній позиції неучасті в спортивних заходах, на яких були представлені

команди чи спортсмени, відібрані за расовими ознаками, а також солідарності з активістами у боротьбі з апартеїдом у всьому світі, SCSA домоглася того, що ПАР у 1970 році взагалі виключили з олімпійського руху. Спортсмени з ПАР не допускалися до Олімпійських ігор аж до ліквідації режиму апартеїду в червні 1991 року. Їхня участь була відновлена, починаючи з Олімпіади 1992 року в Барселоні [16].

Саме з режимом апартеїду пов'язаний і перший в історії випадок закріплення в міжнародному договорі спортивних санкцій як інструменту боротьби з порушеннями прав людини. Мова йде про ухвалення в грудні 1985 року Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти апартеїду в спорті, яка набрала чинності 3 квітня 1988 року [17]. Уже в Преамбулі цієї Конвенції простежується чіткий зв'язок між повагою до людської гідності, свободою, рівністю і недискримінацією, володінням кожною людиною всіма правами без розрізнення за расою, кольором шкіри, етнічним походженням, статтю, мовою, релігійними переконаннями тощо з принципами, на яких має будуватися міжнародний спорт. Документ спирається на Міжнародну конвенцію про ліквідацію всіх форм расової дискримінації [18], а також на низку резолюцій Генеральної Асамблеї ООН (зокрема, Міжнародну декларацію проти апартеїду в спорті, ухвалену 14 грудня 1977 року [19]), засуджує расову сегрегацію і зобов'язує держави-учасниці (яких наразі 62) викоринювати такі практики в спорті (стаття 2).

Відповідно до статті 3 Конвенції, держави-учасниці зобов'язані не допускати спортивних контактів з державою, яка практикує апартеїд, і вживати відповідних заходів для забезпечення того, щоб їхні спортивні організації, команди та окремі спортсмени не мали таких контактів. Стаття 5 передбачає відмову від надання фінансової або іншої допомоги спортивним організаціям, командам і окремим спортсменам, яка дозволяла б їм брати участь у спортивних заходах в країні, яка проводить політику апартеїду, або з командами чи окремими атлетами, відібраними на основі расових відмінностей. Конвенція закріплює також низку інших заходів, спрямованих на те, щоб країна, яка практикує апартеїд, була виключена із міжнародних та регіональних спортивних організацій і позбавлена будь-якої можливості участі у міжнародному спорті. Враховуючи те, що Конвенція була спрямована на боротьбу з практикою апартеїду в ПАР (що відображено, зокрема, в статті 10), нині її норми не застосовуються. В той же час, цей міжнародний договір може вважатися зразком для наслідування і побудови моделей застосування санкцій у випадках інших серйозних порушень норм міжнародного права.

Ще один важливий приклад використання санкцій у міжнародному спорті пов'язаний з ді-

ями Ради Безпеки ООН на основі глави VII Статуту ООН (Дії щодо загрози миру, порушення миру і актів агресії) стосовно Союзної Республіки Югославії. 15 травня 1992 року Рада Безпеки ухвалила Резолюцію S/RES/752(1992), у якій висунула низку конкретних вимог до учасників воєнного конфлікту в Боснії і Герцеговині, зокрема, припинення бойових дій, втручання Югославської народної армії, а також Збройних сил Хорватії, роззброєння і розпуск парамілітарних формувань, припинення етнічних чисток та депортацій населення, забезпечення всебічного сприяння гуманітарній допомозі постраждалим [20]. СРЮ не виконала Резолюцію і не припинила втручання в ситуацію в БіГ. Більше того, вже після прийняття цього документу, 18 травня 1992 року трапився трагічний інцидент, який потягнув за собою загибель членів Міжнародного комітету Червоного Хреста БіГ, продовжувалися обстріли персоналу ООН, який залишався в Сараєво, а також обстріли і блокування аеропортів, які унеможливлювали постачання через них гуманітарної допомоги. Реагуючи на ці обставини, Рада Безпеки ООН ухвалила наступну Резолюцію S/RES/757(1992) від 30 травня, яка передбачала низку економічних санкцій проти цієї держави, включно з санкціями у сфері міжнародного спорту [21]. Серед іншого, відповідно до пункту 8 Резолюції передбачалося, що всі держави повинні вжити необхідних кроків для попередження участі в спортивних заходах на їхній території осіб чи команд, які представляють СРЮ (Сербію і Чорногорію).

Ці положення Резолюції мало низку наслідків. Так, національна футбольна збірна СРЮ пройшла відбір до фіналу Чемпіонату Європи 1992 року, але була дискваліфікована через санкції. Замість неї до фіналу пройшла Данія, яка зайняла 2-місце в кваліфікаційній групі і, що цікаво, врешті виграла цей турнір. Резолюція була прийнята безпосередньо перед початком Олімпійських ігор 1992 року. МОК досяг компромісу з ООН, згідно з яким Національний олімпійський комітет Югославії не був запрошений на ігри, але спортсменам з цієї країни було дозволено змагатися як незалежним олімпійським учасникам. Аналогічно, як незалежні спортсмени на Паралімпійських іграх 1992 року виступали югославські паралімпійці [22, с. 65-66]. Доволі серйозні наслідки від санкцій відчув на собі американський шахіст Боббі Фішер, який провів у 1992 році неофіційний матч-реванш за титул чемпіона світу з шахів з Борисом Спаським. Матч відбувся на території Югославії (частина партій на острові Св. Стефана поблизу узбережжя Чорногорії, решта – в Белграді) за спонсорства сербського мільйонера з сумнівною репутацією Єздіміра Василевича, згодом засудженого за вчинення фінансового злочину [23,

с. 411–417]. Влада США попереджала Фішера як американського громадянина, що його участь у матчі буде йти всупереч санкціям, імплементаваним в американське законодавство Актом про надзвичайні економічні санкції від 5 червня 1992 року. Зрештою, США видали ордер на арешт шахіста [24] і він вимушений був жити в еміграції аж до смерті у 2008 році.

У жовтні 1999 року МОК призупинив діяльність Національного олімпійського комітету Афганістану, а у 2000 році ухвалив заборону на участь в Олімпійських іграх збірній цієї країни через порушення прав людини в спорті режимом Талібану. Серед іншого, таліби повністю заборонили жінкам брати участь не лише в олімпіадах, але й будь-яких інших спортивних змаганнях. Спортсмени ж чоловічої статі зобов'язані були відрощувати бороду і ні в якому разі не виступати в шортах [25].

Від застосування санкцій слід відрізняти бойкоти спортивних змагань, які держави або групи держав використовують як досить ефективні способи політичного впливу. Вище згадувалося про діяльність Вищої ради спорту Африки, яка проводила активну і доволі результативну політику бойкотування спортивних змагань, у яких брали участь команди чи спортсмени, відібрані за принципом расової сегрегації. Історії відомі непоодинокі випадки, коли держави утримувалися від участі у спортивних змаганнях найвищого рівня (наприклад, в Олімпійських іграх 1980 року в Москві через вторгнення СРСР в Афганістан у 1979 році), чи, принаймні, не направляли на такі змагання офіційні урядові делегації. Варто погодитися з думкою К. Переса, яка пропонує розглядати такі заходи як прийнятні методи реторсії – недружні, але законні – якщо вони не порушують жодних міжнародних зобов'язань, раніше взятих на себе державою, що їх застосовує [26]. Під таким кутом зору дослідниця розглядає рекомендацію, надану Європейським парламентом державам-членам ЄС відхилити запрошення на зимові Олімпійські ігри в Пекіні, якщо ситуація з правами людини в Китаї та Гонконзі не покращиться, і до події не відбудеться діалогу на високому рівні з відчутним результатом між ЄС та Китаєм з цього приводу [27]. Низка країн ЄС, США, Канада, Велика Британія, Австралія та деякі інші держави оголосили дипломатичний бойкот Ігор 2022 року і не направили в Пекін свої дипломатичні делегації. В той же час, власне спортивний бойкот не застосовувався і олімпійські національні збірні виступили на змаганнях.

Незважаючи на те, що Російська Федерація систематично порушувала норми і принципи міжнародного права, діяла в розріз з принципами Олімпійської хартії, здійснивши напад на

Грузію у 2008 році, анексувавши і окупувавши частину території суверенної України у 2014, систематично і грубо порушуючи права людини, санкції в сфері міжнародного спорту як реакція на такі дії до цієї держави не застосовувалися аж до повномасштабного вторгнення в Україну в лютому 2022 року. Відсторонення російських спортсменів і спортивних чиновників від участі в міжнародних спортивних змаганнях мали місце, але як наслідок низки допінгових скандалів і порушень правил чесної гри, при чому підтримуваних державою як систематична політика.

Ситуація кардинально змінилася після 24 лютого 2022 року. В цей же день МОК рішуче засудив порушення олімпійського перемир'я (з 1993 року ГА ООН кожні два роки ухвалює резолюцію, яка закликає держави-члени поважати Олімпійське перемир'я. Відповідно, 2 грудня 2021 року була ухвалена Резолюція 76/13 «Побудова мирного та кращого світу за допомогою спорту та олімпійських ідеалів» [28] про олімпійське перемир'я для Пекіна – 2022. Олімпійське перемир'я почалося за 7 днів до початку Олімпійських ігор і мало закінчитися через 7 днів після закриття Паралімпійських ігор, тобто 20 березня) [29]. 25 лютого Виконавчий комітет МОК закликав всі міжнародні федерації перенести або скасувати свої спортивні заходи, заплановані в Росії чи Білорусі [30]. В наступній резолюції від 28 лютого МОК рекомендував міжнародним спортивним федераціям не допускати російських чи білоруських спортсменів або офіційних осіб до міжнародних змагань; у разі участі спортсменів чи команд у змаганнях не демонструвати жодних національних символів і ознак приналежності до Росії чи Білорусі; не організувати спортивні заходи в цих країнах. Крім того, МОК позбавив найвищої нагороди олімпійського руху – олімпійського ордена російських високопосадовців, включно з президентом Росії [31].

8 березня 2022 року на офіційному сайті Державного департаменту США була опублікована перша Заява про війну Росії проти України та міжнародний спорт, узгоджена міністрами спорту або їх посадовцями з еквівалентним статусом із 37 країн світу [32]. У документі, зокрема, зазначається, що неспровокована та невиправдана війна Росії проти України, підтримувана білоруським урядом, є огидним та грубим порушенням міжнародних зобов'язань. Заява ґрунтується на тому постулаті, що повага до прав людини та мирні відносини між націями складають основу міжнародного спорту. Відтак, держави, які її схвалили, підтвердили позицію міжнародних спортивних організацій щодо застосування санкцій і обмежень до Росії й Білорусі, а також спортсменів з цих країн, чиновників та інших спортивних функціонерів. Ці санкції

мають включати заборону на проведення будь-яких міжнародних спортивних змагань в Росії та Білорусі, подання заявок на її проведення цими країнами, на участь окремих осіб у змаганнях, а також вжиття заходів щодо зменшення спонсорської та іншої фінансової підтримки міжнародної спортивної діяльності з боку організацій, пов'язаних з Росією чи Білоруссю. Крім того, в Заяві висловлюється вітання рішенням Міжнародного паралімпійського комітету не допустити спортсменів Росії та Білорусі до участі в зимових Паралімпійських іграх 2022 року в Пекіні і міститься заклик до всіх міжнародних спортивних федерацій підтримати таку політику обмежень і заборон до того часу, поки співпраця відповідно до фундаментальних принципів міжнародного права не стане знову можливою. У той же час міністри спорту закликали всі міжнародні спортивні організації та всі відповідні юридичні органи не застосовувати санкції до спортсменів, тренерів чи офіційних осіб, які вирішили в односторонньому порядку розірвати свої контракти з російськими, білоруськими чи українськими клубами, а також демонструвати солідарність для підтримки продовження українського спорту, коли це можливо [33].

Ще одне звернення з'явилося 5 липня 2022 року, коли більшість країн усвідомили характер та масштаби воєнних злочинів, вчинених на території України, і явну недостатність санкцій проти держав-агресорок. Другу, більш жорстку заяву підтримали міністри спорту 35 держав – на відміну від попередньої до неї не приєдналися Угорщина і Швейцарія. Міністри спорту, визнаючи автономію спортивних організацій, заявили, що російські та білоруські національні спортивні органи управління повинні бути відсторонені від міжнародних спортивних федерацій. Особи, тісно пов'язані з російською та білоруською державами, повинні бути усунені з позицій впливу на міжнародні спортивні федерації, їх правління та організаційні комітети. Національні та міжнародні спортивні організації повинні розглянути питання про призупинення трансляції спортивних змагань у Росії та Білорусі. У випадках, коли організатори змагань вирішують дозволити спортсменам з Росії та Білорусі брати участь у спортивних заходах, має бути заборонено використання національної символіки цих держав, а самі спортсмени не повинні розглядатися як їх представники [34].

Така консолідована позиція як з боку МОК, так і з боку офіційних спортивних функціонерів низки держав результувала в широкий спектр санкцій, застосованих спортивними федераціями, зокрема ФІФА, УЄФА, Міжнародною федерацією хокею з шайбою, Всесвітньою радою мотоспорту, Міжнародною федерацією тенісу та багатьма іншими.

Висновки. Проведений огляд дає підстави провести чітке розмежування між різними видами обмежувальних заходів, які можуть бути використані у міжнародному спорті. По-перше, це колективні санкції, які застосовуються на підставі формально-обов'язкових норм міжнародного права і є заходами міжнародно-правової відповідальності. До цієї групи належать заходи, передбачені Міжнародною конвенцією проти апартеїду в спорті та резолюціями Ради Безпеки ООН, на основі глави VII Статуту ООН. По-друге, це індивідуальні заходи, що реалізуються окремими державами у формі розриву спортивних контактів, бойкотів спортивних змагань, інших заходів політичного впливу, які, як слушно відзначають дослідники [26], за своєю природою є реторсіями, тобто, правомірними заходами у відповідь на міжнародно-протиправне діяння. По-третє, окремо слід виділити санкції, які є засобами впливу з боку міжнародних спортивних організацій – МОК, різноманітних спортивних федерацій та асоціацій. Останні можуть бути реакцією як на порушення спортивних правил, так і міжнародних правопорушень (Internationally Wrongful Acts – у розумінні Статей про відповідальність держав за міжнародно-протиправні діяння [35]). Цей вид заходів «транснаціональної спортивної відповідальності» або, за термінологією окремих авторів «спортивно-змагальної відповідальності» [36], вочевидь, ще не є достатньо визначеним і теоретично обґрунтованим та потребує подальших досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Акуленко Т.М. Правові аспекти міжнародного співробітництва щодо антидопінгової діяльності. *Актуальні проблеми політики*. 2018. Вип. 62. С. 152–165.
2. Пахіль В. Проблема санкцій в діяльності ООН: Дис. ... канд. політ. н.: 23.00.04. Київський національний університет імені Тараса Шевченка. К., 2000. 198 с.
3. Седляр Ю.О. Міжнародні санкції у світовій політиці: теорія і практика. Миколаїв: Видво ЧДУ ім. Петра Могили, 2013. 412 с.
4. Стрельбіцька Л.Я. Цуняк Д.В. Миротворча функція спорту як його символічна цінність. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Сер.: Юридичні науки. 2017. Вип. 1(2). С. 176–179. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhdu_jur_2017_1\(2\)_44](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhdu_jur_2017_1(2)_44).
5. Акуленко Т. Особливості відповідальності за вживання допінгу в спорті: міжнародно-правовий аспект. *Підприємство, господарство і право*. 2019. № 10. С. 208–214.
6. Славко А. Право на справедливий суд у спорті: окремі аспекти реалізації. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 9. С. 582–585.
7. Петрова В.О., Попко Є.В. Удосконалення міжнародно-правового співробітництва у сфері протидії допінгу. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: юридичні науки*. 2020. Том 31 (70) № 3. С. 234–238. URL: https://juris.vernadskyjournals.in.ua/journals/2020/3_2020/42.pdf.
8. Mitrany D. *The Problem of International Sanctions*. London: Oxford University Press, 1925. 88 p.
9. Golden M. *War and Peace in the Ancient and Modern Olympics. Greece & Rome*. 2011. Vol. 58. Issue 1. Pp. 1-13. URL: <http://www.jstor.org/stable/41306144>.
10. Alavi S., Pourzare M., Farzad G., Mahmoudi A. The Consequences of International Sanctions on the Sports Industry. *Applied Research in Sport Management*. 2021. Vol. 10. Issue 1. Pp. 115–125. doi:10.30473/arsm.2021.7985.
11. Nafziger James A.R. Nonaggressive Sanctions in the International Sports Arena. *Case Western Reserve Journal of International Law*. 1983. Vol 15. Issue 2. Pp. 329–342. URL: <https://scholarlycommons.law.case.edu/jil/vol15/iss2/7>.
12. *The Whole World Was Watching / Robert Edelman and Christopher Young (eds). Sport in the Cold War*. Stanford, Stanford University Press, 2020. 430 p.
13. Dimitriou M., Sattlecker G, Müller E. The Relationship between Sport and Politics in the Case of the EU-Sanctions against Austria 2000. *Stadion. International Journal of the History of Sport*. 2006-2007. № XXXII. Pp. 255–268. URL:
14. Lindsay K. *Politics of Sport: The 1920 Olympic Games*. URL: <http://ww1centenary.oucs.ox.ac.uk/?p=1873>.
15. Sikes M. It's impossible to separate politics and the Olympics. How Africa transformed Olympics activism. *The Washington Post*. July 28, 2021. URL: <https://www.washingtonpost.com/outlook/2021/07/28/its-impossible-separate-politics-olympics/>.
16. Sikes M., Rider T., Llewellyn M. New Perspectives on Sport and Apartheid: Local and Global. *The International Journal of the History of Sport*. 2019. Vol. 36. Issue 1. Pp. 1–6. DOI:10.1080/09523367.2019.1653559.
17. *International Convention against apartheid in sports*. Adopted by the General Assembly of the United Nations on 10 December 1985. URL: <https://treaties.un.org/doc/publication/unts/volume%201500/volume-1500-i-25822-english.pdf>.
18. Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації. При-

- йнята Генеральною Асамблеєю 21 грудня 1965 / База «Законодавство України». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_105#Text.
19. International Declaration against Apartheid in Sports. UN. General Assembly (32nd sess. 1977). URL: <https://digitallibrary.un.org/record/624279>.
 20. Resolution S/RES/752(1992) of 15 May 1992. URL: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/011/11/PDF/NR001111.pdf?OpenElement>.
 21. Resolution S/RES/757(1992) of 30 May 1992. URL: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/011/16/PDF/NR001116.pdf?OpenElement>.
 22. Olympic Truce: Sport as a Platform for Peace / Editors: K. Georgiadis, A. Syrigos A. The international Olympic Truce Center, 2009. 112 p.
 23. Judah T. The Serbs: History, Myth and the Destruction of Yugoslavia. Yale University Press, 2008. 433 p.
 24. York M., McLellan J. Chess Star Indicted for Ignoring Sanctions. *The Washington Post*. December 16, 1992. URL: <https://www.washingtonpost.com/archive/politics/1992/12/16/chess-star-indicted-for-ignoring-sanctions/ac8a6d33-98db-4851-8395-5eb440f13f5b/>.
 25. IOC Bars Afghan Athletes from Olympics. *ABC News*. August 21, 2000. URL: <https://abcnews.go.com/Sports/story?id=100745&page=1>.
 26. Perez C. Ahead of the game? Sporting sanctions against Russia following the invasion of Ukraine. *EJIL: Talk! Blog of the European Journal of International Law*. March 9, 2022. URL: <https://www.ejiltalk.org/ahead-of-the-game-sporting-sanctions-against-russia-following-the-invasion-of-ukraine/>.
 27. European Parliament resolution of 16 September 2021 on a new EU-China strategy (2021/2037(INI)). URL: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2021-0382_EN.html.
 28. Building a peaceful and better world through sport and the Olympic ideal. Resolution 76/13 adopted by the General Assembly on 2 December 2021. URL: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N21/368/53/PDF/N2136853.pdf?OpenElement>.
 29. IOC strongly condemns the breach of the Olympic Truce. February 24, 2022. URL: <https://olympics.com/ioc/news/ioc-strongly-condemns-the-breach-of-the-olympic-truce>.
 30. IOC EB urges all International Federations to relocate or cancel their sports events currently planned in Russia or Belarus. February 25, 2022. URL: <https://olympics.com/ioc/news/ioc-eb-urges-all-ifs-to-relocate-or-cancel-their-sports-events-currently-planned-in-russia-or-belarus>.
 31. IOC EB recommends no participation of Russian and Belarusian athletes and officials. February 28, 2022. URL: <https://olympics.com/ioc/news/ioc-eb-recommends-no-participation-of-russian-and-belarusian-athletes-and-officials>.
 32. Statement on Russia's War on Ukraine & International Sport. March 8, 2022. US Department of State. URL: <https://www.state.gov/statement-on-russias-war-on-ukraine-international-sport/>.
 33. Statement on Russia's War on Ukraine & International Sport. March 8, 2022. US Department of State. URL: <https://www.state.gov/statement-on-russias-war-on-ukraine-international-sport/>.
 34. Second Statement on Russia's War on Ukraine & International Sport. July 5, 2022. US Department of State. URL: <https://www.state.gov/second-statement-on-russias-war-on-ukraine-international-sport/>.
 35. Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts 2001. URL: https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/draft_articles/9_6_2001.pdf.
 36. Біляєв А.О. Особливості відповідальності у сфері спорту. *Правова позиція*. 2020. № 4 (29). С. 58–62.